

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ČSR ze dne 28.04.1987, sp. zn. 5 Tz 2/87, ECLI:CZ:NS:1987:5.TZ.2.1987.1

Číslo: 7/1988

Právní věta: Opomenutí je jen tehdy postaveno na roveň konání (§ 89 odst. 2 tr. zák.), jestliže někdo nevykonal to, co bylo jeho právní povinností. Nestačí porušení povinnosti vyplývající pouze z morálních pravidel, např. z pravidel socialistického soužití. Pravidla socialistického soužití mají z hlediska § 89 odst. 2 tr. zák. význam, jen pokud se jich právní řád dovolává. Mohou obsah povinnosti blíže konkretizovat, ale sama ji nemohou založit, jestliže obsahují povinnost pouze morální. Jestliže ve skutku není obsaženo jednání ve smyslu trestního práva, tj. konání nebo opomenutí, odpadají další úvahy, zda mezi trestně irelevantním jednáním pachatele a následkem je příčinná souvislost a zda je dáno zavinění.

Soud: Nejvyšší soud České soc. rep.

Datum rozhodnutí: 28.04.1987

Spisová značka: 5 Tz 2/87

Číslo rozhodnutí: 7

Číslo sešitu: 1

Typ rozhodnutí: Rozhodnutí

Hesla: Odpovědnost trestní

Předpisy: 140/1961 Sb. § 89 odst. 2

Druh: Rozhodnutí ve věcech trestních

Sbírkový text rozhodnutí:

K stížnosti pro porušení zákona, kterou podal generální prokurátor ČSR, Nejvyšší soud ČSR zrušil rozsudek krajského soudu v Hradci Králové ze dne 19. prosince 1986 sp. zn. 3 To 1912/86 i rozsudek okresního soudu v Semilech ze dne 30. října 1986 sp. zn. 2 T 373/86 ohledně obviněného J. L. a podle § 261 a § 269 odst. 2 tr. ř. též ohledně mladistvé obviněné J. H. a okresnímu prokurátorovi v Semilech přikázal, aby věc znovu projednal a rozhodl.

Z odůvodnění:

Rozsudkem ze dne 30. října 1986 sp. zn. 2 T 373/86 uznal okresní soud v Semilech obviněného J. L. a obviněnou ml. J. H. vinnými trestným činem ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák. Trestné činnosti se podle rozsudku dopustili tím, že dne 19. března 1986 v 19 hodin odvedli opilého ml. R. J., nar. 26. dubna 1970, od budovy Spojeného kulturního domu ROH v Semilech do prostoru tzv. loděnice, kde ho v chladném počasí nedostatečně oblečeného a bezvládného položili mimo cestu na zem a ponechali, aniž by učinili jakékoliv opatření k ochraně jeho zdraví a života; potom odešli, přestože šlo o nebezpečné místo, kde hrozilo nebezpečí pádu do vodního toku. Ml. R. J. pak při ztrátě

orientace v silně malátném stavu spadl do výpustě a dne 20. března 1986 mezi 00.00 hod. až 01.00 hod. zemřel v důsledku akutního selhání srdce při prochlazení v kombinaci se stavem po požití většího množství alkoholických nápojů. Za to je soud odsoudil podle § 224 odst. 1 tr. zák., a to obviněného J. L. k trestu odnětí svobody na šest měsíců podmíněně na zkušební dobu dvou let a obviněnou ml. J. H. za použití § 79 odst. 1 tr. zák. k trestu odnětí svobody na dva měsíce s podmíněným odkladem jeho výkonu na jeden rok. Podle § 228 odst. 1 tr. ř. uložil soud obviněnému J. L. povinnost zaplatit čs. státu na účet finančního odboru Okresního národního výboru v Semilech částku 1000,- Kčs, přičemž se zbytkem odkázal poškozeného na regresní řízení.

K odvolání jednak okresního prokurátora a jednak obhájce mladistvé obviněné J. H. rozhodl krajský soud v Hradci Králové rozsudkem ze dne 19. prosince 1986 sp. zn. 2 To 1912/86 tak, že podle § 258 odst. 1 písm. e), odst. 2 tr. ř. zrušil v citovaném rozsudku okresního soudu výrok o trestu u obviněného J. L. a se zřetelem k § 259 odst. 3 tr. ř. uložil obviněnému podle § 224 odst. 1 tr. ř. nově trest odnětí svobody na šest měsíců nepodmíněně, pro jehož výkon ho zařadil podle § 39a odst. 3 tr. zák. do první nápravně výchovné skupiny; odvolání obhájce mladistvé obviněné zamítl podle § 256 tr. ř. jako nedůvodné.

Proti citovanému rozsudku krajského soudu v Hradci Králové podal včas ve lhůtě uvedené v ustanovení § 272 tr. ř. generální prokurátor ČSR stížnost pro porušení zákona, a to jen v neprospěch obviněného J. L. pro výrok o trestu. K jejímu odůvodnění dovozuje, že obviněnému byl uložen příliš mírný trest odnětí svobody.

Nejvyšší soud České socialistické republiky přezkoumal ve smyslu § 267 odst. 2 tr. ř. především správnost těch výroků, které se dotýkají obviněného, ohledně něhož byla stížnost pro porušení zákona podána, jakož i řízení, jež této části rozhodnutí předcházelo, a shledal, že zákon byl porušen v jiném směru, než vytýká stížnost pro porušení zákona.

Výsledky dosavadního dokazování prokazují, že obviněný ve věku necelých 20 let a jeho společnice ve věku 17 let ml. J. H. se bavili dne 19. března 1986 od 16 hod. na diskotéce ve Spojeném kulturním domě ROH v Semilech. Na diskotéku přišel asi po 17 hod. s několika místními mladíky i patnáctiletý silně opilý ml. R. J. (přibližně za pět týdnů by mu bylo 16 let). R. J. požíval i na diskotéce ovocné víno a obtěžoval další hosty. Dostal přitom od jednoho z mladíků úder do oka a nosu a O. K., kterou obtěžoval, ho odstrčila od sebe tak prudce, že spadl obličejem na stůl se sklenicemi a poranil se ve tváři o sklo tak, že krvácel. Potom z příkazu uvolněného pracovníka kulturního domu J. D. pořadatel J. P. vyvedl opilého ml. R. J. z budovy ven, aniž by poranění dal ošetřit. Podle svědectví J. D. opustil R. J. budovu kulturního domu v době od 18.05 do 18.10 hod. Podle znaleckého posudku z oboru soudního lékařství měl ml. R. J. v době od 18 do 20 hod. v krvi minimálně 2,40 až 2,16 promile alkoholu, resp. maximálně 2,73 až 2,37 promile, což obvykle znamená středně těžký až těžký stupeň opilosti, provázený poruchami koordinace pohybu, sníženou pozorností, zpomalením tělesných výkonů na mozkové podněty, blábolivou řečí, poruchami psychickými, neschopností samostatné chůze, třebaže nešlo o smrtelnou dávku požití alkoholu. Krátce nato obviněný a jeho společnice J. H., kteří před kulturním domem kouřili, uviděli, že nějaký mladík padá z břehu k hladině řeky Olešky ve vzdálenosti asi 20 metrů od budovy. Zavolali na padajícího, aby se zadržel, jinak že se utopí. Mladík se skutečně zachytil na břehu u vodní hladiny před dopadem do říčky. Obviněný a mladistvá ho potom zvedli ze země a vyvedli po šikmém břehu Olešky na regulaci. Cestou zjistila mladistvá od opilého, že bydlí v Řekách, a poznala v něm R. J. Hodlala ho společně s obviněným odvést do sídliště Řeky, což bylo od břehu Olešky k prvnímu domu sídliště Řeky, v němž R. J. bydlel, odhadem asi 1 km. Ml. R. J. však pro svou opilost nebyl schopen chůze, takže se většinou opíral o ramena obou. Asi po třetině plánované cesty mladistvá nebyla schopna jej již déle vléci. K žádosti obviněného ji vystřídal student gymnázia F. S., který šel stejnou cestou z tréninku k sídlišti v Řekách. Asi v polovině zamýšlené cesty na můstku nad náhonem obviněný i F. S. se s R. J. zastavili a odpočívali. Obviněný i F. S. vlekli opilého z můstku asi dalších 12 m po staré silnici, v jejímž oblouku vede odbočka asi 1 a

půl metru širokou pěšinou do prostoru loděnice. S opilým vešli na pěšinu a asi po 4 m ho uložili na trávu pod břízu. F. S. je opustil a spěchal za svými kamarády. Obviněný se rozhodl rovněž opustit mladistvého a vrátit se na diskotéku. Jeho společnice po postřehnutí zmínky k R. J., že je mu zima, jej přikryla jeho koženkovou bundou. Obviněný svůj návrat na diskotéku zdůvodňuje jednak tím, že mladistvá nebyla již schopna dále vléci opilého mládence, jednak svou zkušeností s opilými, že ti zpravidla po kratším prospání na odlehlých místech se sami dostanou domů. Nechtěl opilého ponechat na staré silnici proto, aby náhodně projíždějící auto mu neublížilo a nepřivolal k němu Veřejnou bezpečnost, aby mladík neměl nepříjemnosti. Na cestě domů, a to po skončení diskotéky o 20 hod. a zábavy v restauraci Slávia se zašel okolo 21.30 hod. podívat do míst, kde opilého mladíka zanechal. Nenalezl jej tam a ani si nepovšiml, že v blízkosti původního místa jeho uložení zůstala koženková bunda. Domníval se, že mladík po prospání odešel domů.

Když po 22 hodině toho večera procházel po staré silnici můstkem nad výpustí svědek V. B., zaslechl hlas mladšího muže z křovin výpustě. Šlo asi o 7 až 8 slov tichým hlasem pronesených s utišujícím tónem. Slovům nepochopil. Myslel si, že je tam mladík s dívkou nebo někdo za účelem osobní potřeby. Poněvadž nikoho mezi stromy a křovím neviděl, odešel domů. Slyšel jen jeden hlas. Po staré silnici byl ml. R. J. bez úspěchu hledán kolem půlnoci i svou matkou a později i Veřejnou bezpečností. Byl nalezen bez známek života okolo 05.30. hod. dne 20. 3. 1986 svědkem J. P. Podle protokolu o ohledání místa činu ležel R. J. ve výpusti na levém boku, více k přední části, obličejem nad tekoucí vodou. Byl oblečen ve svetru, košili nátělníku, riflích s rozepnutým knoflíkem a rozevřeným poklopem, staženými na stehna při oblečených slípech, na nohou měl ponožky a šněrovací borty. Při pitvě znalci z oboru soudního lékařství zjistili, že příčinou úmrtí R. J. bylo náhlé selhání srdce při prochlazení v kombinaci se stavem po požití většího množství alkoholických nápojů. S největší pravděpodobností zemřel kolem 00.00 až 01.00 hod. 20. března 1986.

Podle § 3 odst. 1 tr. zák. je trestným činem pro společnost nebezpečné jednání, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně.

Jednáním se podle § 89 odst. 2 tr. zák. rozumí i opomenutí takového konání, k němuž je pachatel podle okolností a svých poměrů povinen. Citované ustanovení klade konání i opomenutí na roveň. Každé opomenutí však nemá přibližně stejnou závažnost jako konání, ale musí se jednat o opomenutí zvláštní povinnosti postihující osobně pachatele v systému společenských poměrů, povinnosti vyplývající z okolností případu. Jde o povinnosti, kde společnost s konáním určité osoby předem počítá a spoléhá se na ni. Prameny této povinnosti se zpravidla dělní na tři skupiny: povinnosti ze zákona, ev. z úředního rozhodnutí, ze smlouvy a povinnosti vyplývající z předchozího nebezpečného jednání. Poslední případ se označuje jako ingerence a jde o povinnost odvrátit nebezpečí, které původce nebezpečí sám svým jednáním vyvolal.

V daném případě obviněný podle zjištění rozsudků obou soudců zachránil silně opilého ml. R. J. vlastně před pádem do říčky Olešky a případným utonutím. Tím ho zpočátku uchránil od konkrétního nebezpečí pro jeho zdraví, popř. mu zachránil život. Pod vlivem spoluobviněné se obviněný ujal opilého tím, že ho s ní odvedl od říčky a později i se studentem S. vedl asi do dvou třetin jeho cesty k domovu na sídliště Řeky. Pro alkoholické opojení a tím i občasnou ztěžknutí těla poškozeného jej uložili na trávu u loděnice a po odchodu S. se rozhodli upustit (i s ohledem na oslabení mladistvé, sám byl ovlivněn alkoholem apod.) od dalšího vlečení mladistvého k sídlišti. Ponechali opilého vleže na trávě u loděnice několik metrů od staré silnice kolem 19 hod. v době stmívání a zapnutí silničního osvětlení v daném prostoru, sice za mrazu kolem minus tří stupňů, avšak u vědomí, že jde o mladého, jinak zdravě urostlého občana, oblečeného ve svetru, košili, v riflích a přikrytého jeho koženkovou bundou.

Zatímními výsledky dokazování je spolehlivě prokázáno, že přímo na místě uložení R. J. u loděnice se pro jeho život nic závažného nestalo. Jak obviněný předpokládal vzhledem ke svým zkušenostem s

jinými opilci (příp. podle rady nezjištěného staršího muže), J. skutečně od loděnice odešel směrem ke svému domovu.

Podle plánu R. J. ušel z pěšiny u loděnice po staré silnici asi 50 m a tam sešel do výpustě dva metry široké. Rozsudek shodně s obžalobou vadně uvádí, že J. „spadl do výpustě“. Takový údaj nemá oporu v důkazech.

Skutečnost, že R. J. z místa uložení sám odešel směrem ke svému domovu, aniž si ležením u loděnice prokazatelně přivodil např. nachlazení s počínajícím zánětem plic apod., nasvědčuje tomu, že takové opuštění opilého mladíka obviněným samo o sobě nevyvolalo pro něho „nebezpečí pro zdraví a život“. Naopak schopnost poškozeného po dočasném ležení u loděnice jít dále svou cestou k domovu přivodila zcela jiné následky, než mohly popř. hrozit z původního jednání obviněného. Lze stěží přičítat obviněnému odpovědnost za to, že poškozený namísto, aby pokračoval po staré silnici k sídlišti, sešel na břeh výpustě (např. z důvodu osobní potřeby) v době kolem 21 hodin (proto již nemusel být obviněným asi v 21.30 hod. zastižen u loděnice) a kolem 22 hod. si mohl sám se sebou u výpustě hovořit, popř. lehnout do výpustě, načež okolo půlnoci prochlazením v opilosti ve vodě výpustě mu náhle selhalo srdce a zemřel. Této variantě nasvědčuje i nález znalců z oboru soudního lékařství na prstech poškozeného svědčící pro to, že se ruce nacházely delší čas ve vlhkém prostředí. Podle posudku těchto znalců „nelze totiž stanovit ani dobu, po kterou mohl poškozený ležet na místě u loděnice, kam byl obviněným a S. položen, ale ani dobu, po kterou ležel ve výpustní stoce, než zemřel“. Přitom prochlazení mohlo nastat teprve po 4 až 6 hodinách. Nelze tedy vyloučit, že pokud by J. nesešel asi po 50 m mimo silnici do křovím a stromy porostlého terénu výpustě, mohl skutečně ten kousek cesty domů dojít, když k selhání srdce došlo patrně až kolem půlnoci.

Že opilý ulehne právě do tekoucí vody výpustě za situace stupňujícího mrznutí (až asi minus 8 stupňů okolo půlnoci), mohl sotva obviněný předvídat. To naznačuje, že zatím provedené důkazy neprokazují spolehlivě jeho jednání formou opomenutí ve vztahu k úmrtí J. Zvláštní povinnost obviněného starat se o opilého poté, kdy mu poskytl potřebnou pomoc a zachránil ho před pádem do říčky Olešky, zákonem ani úředním rozhodnutím není stanovena nikde. Nepřichází v úvahu nějaká jeho zvláštní povinnost starat se o náhodného opilého ani ze smlouvy nebo úmluvy, protože mezi obviněným a poškozeným pro jeho úplnou opilost, jakož i nemožnost se s ním dohodnout, nedošlo k úmluvě, a to ani konkludentní, aby z ní vznikla povinnost dopravit opilého až do jeho bydliště.

Z uvedeného vyplývá, že zvláštní povinnost obviněného starat se o poškozeného není stanovena ani právním předpisem, úředním výrokem, smlouvou ani předchozím nebezpečným jednáním. Vzniká otázka, zda tato povinnost nevyplývá z morálních pravidel, např. pravidel socialistického soužití. Nejvyšší soud ČSR zastává názor, že pramenem zvláštní povinnosti při opomenutí nemohou být normy pouze morální povahy. Vždy to musí být povinnost právní. V tom smyslu je třeba vykládat i ustanovení § 89 odst. 2 tr. zák. Jeho znění sice poukazuje na okolnosti případu a poměry pachatele a tím naznačuje požadavek individuálního posouzení případu. Pravidla socialistického soužití s obsahem socialistické morálky však mají pro vymezení zvláštní povinnosti ve smyslu § 89 odst. 2 tr. zák. význam, pokud se jich právní řád dovolává. Mohou obsah povinnosti blíže konkretizovat, ale sama ji nemohou založit, jestliže obsahují povinnost pouze morální. Tím, že obviněný začal pomáhat poškozenému a doprovázel ho směrem k jeho bydlišti, nestal se garantem za to, že by musel pokračovat do neurčita v pomáhání, např. tím, že by u opilého zůstal v prostoru u loděnice a čekal, až by se „prospal“. I tehdy, pokud by tak byl totéž obviněný učinil, jakmile by poznal, že poškozený po „prospání“ dokázal sám ze země povstat a sám bez cizí pomoci jít směrem ke svému domovu několik desítek metrů po staré silnici, není z čeho dovozovat zvláštní povinnost, že by obviněný měl opilého i nadále sledovat a přesvědčit se, zda opilý dojde řádně až domů nebo k lékaři apod.

Výsledky dokazování tedy zatím neprokazují, že by se obviněný opomenutím zvláštní povinnosti dopustil trestného činu ublížení na zdraví podle § 224 odst. 1 tr. zák.

Nejvyšší soud ČR proto z podnětu stížnosti pro porušení zákona vyslovil, že rozsudkem krajského soudu v Hradci Králové byl porušen zákon především v ustanovení § 254 odst. 1 tr. ř., neboť odvolací soud nepřihlédl k vadám napadeného rozsudku, které odvoláním výslovně napadeny nebyly. V řízení, které mu předcházelo, byl porušen zákon v ustanovení § 3 odst. 1 tr. zák. při zjišťování zejména zavinění a objektivní stránky znaků skutkové podstaty trestného činu, jakož i ve zjišťování skutečného stavu věci ve smyslu § 2 odst. 5 tr. ř. Posléze uvedené nedostatky souvisí se stavem přípravného řízení u prokurátora, které s ohledem na rozvedené důkazy se mělo naopak spíše zaměřit na objasnění zejména nepřímého úmyslu obviněného, popř. dalších osob ve vztahu ke znakům skutkové podstaty trestného činu neposkytnutí pomoci podle § 207 odst. 1 tr. zák., tj. zda obviněný nebo další neměli povinnost poškozenému poskytnout nebo i přivolat pomoc. Takového trestného činu se dopustí ten, kdo osobě, která je v nebezpečí smrti nebo jeví známky vážné poruchy zdraví, neposkytne potřebnou pomoc, ač tak může učinit bez nebezpečí pro sebe nebo jiného. Zejména bude potřebné požádat pořadatele o bližší poznatky o způsobu chůze poškozeného a jeho „padání“ mezi stoly, prokazované svědecky řadou účastníků diskotéky, i způsobu „vyvedení“ opilého před kulturní dům. Také znalci z oboru soudního lékařství by se měli vyjádřit k tomu, zda projevy „bezvládnosti“ poškozeného, jak o ní hovoří shodně obviněný i svědkové S. a M., by mohly nasvědčovat i pro laika známám vážné poruchy na zdraví poškozeného v obě okolo 19 hod., kdy ho obvinění opustili. Současně bude zapotřebí provést i další důkazy, jejichž potřeba se v zájmu zjištění skutečného stavu věci projeví. Nejvyšší soud ČR proto přikázal věc až okresnímu prokurátorovi, aby ji znovu projednal a rozhodl. Poněvadž důvody, z nichž rozhodl Nejvyšší soud ČR ve prospěch obviněného prospívají i spoluobviněné ml. J. H., rozhodl Nejvyšší soud ČR též v její prospěch v souladu s ustanovením § 269 odst. 2 tr. ř. (§ 261 tr. ř.) zrušeném rozsudků i ohledně této obviněné se shodným dalším postupem jako u obviněného.